

გაზეთის ფასი

ხალის-მოწერა მიიღება:

თბილისში

თბილისში და გარეუბანში	შუაგზაზე	ფოსტით
ერთი კვირა	ერთი კვირა	ერთი კვირა
ერთი თვე	ერთი თვე	ერთი თვე
ერთი წელი	ერთი წელი	ერთი წელი

ფრონტა

თბილისში — დროების რედაქციის კანტორაში, მელიქიძის ქუჩის და კაპ. სტამბაში, ხანის ქუჩაზე, ამბროსის სახლში. თბილისის გარეუბანში მცხოვრებთათვის აღწერა: ВЪ Тифлисе. Въ контору редакциі грузинской газеты „ВРЕМЯ“. ქუთაისში — ბ. ძალანდარაშვილთან (სასულიერო სასწავლებელში) და ლ. ლოლუასთან შავაჩის ქუჩაზე ხოჯაშვილის სახლში.

პეტროს ორი თვის განმავლობაში შეუძლია უკანვე მიიღოს თავის ხარჯით სტატია, რომელიც გამოგზავნილი იყო „ფრონტაში“ დასაბეჭდად, მაგრამ, რომლისავე მიზნისა გამო, არ დაბეჭდა. თუ აუცილებელი საჭიროება მოითხოვს, რედაქცია შეამოკლებს, გამოგზავნილ სტატიასა და ისე დაბეჭდს გაზეთში.

საკონსტიტუციო და სალიბერალური გაზეთი.

ქალიშვილი მუხამბეკი.

შინაარსი:

საქართველო: საქალაქო შკოლის გახსნა ახალციხეში („დროების“ კორესპონდენცია), — ქორწილი ჯაფარიძეში, (წიგნი რედაქტორთან), — რაჭიდან („დროების“ კორესპონდენცია), — წერილი ამბები. — რუსეთი: წერილი ამბები. — უცხო ქვეყნები: პარიზის არეულობა, — შერმანია, — მსპანია, — იტალია, — მსმალეთი. — ამ კვირის ტელეგრაფები. — ნარევი. — ბიბლიო-გრაფიული განცხადებები. — ელტონი: რა ესიზმება ქართველს ძილში? — ს. წყვალბაძისა.

ახლა, ამ ნახევარი წლის წინეთ, ა. მესხელი-ლოვისა შეუდგა შკოლის თავდარიგსა. ჩვენ-და სასიამოვნოთ, უნდა ესთქვათ, რომ ახლა ჩვენმა საზოგადოებამ დიდი თანაგრძნობა გამოიჩინა ამ საქმეში და ყოვლის ღონისძიებით მოუმართა ხელი ქალების უფასო შკოლის გამართვას.

მს ისეთი სასარგებლო საქმეა და ჩვენი საზოგადოების ისეთი ყურადღების ღირსი, რომ, მგონია, ურიგო არ იქნება აქ მოვიხსენოთ: ვინ ან რით დაეხმარა ამ საქმის სისრულეში მოყვანას.

შველახე მომეტებული მონაწილეობა და მოთაეობა ამ საქმეში, როგორც ზევით ესთქვი, ა. მუსხელივისას ვკუთენის. იმას გარდა აქაური უფლის მმართველის მეუღლემ ხელის-მოწერა შედგენა შკოლისთვის ცალკე დეთარში, რომლიდამაც საკმაო ფული შემოვიდა. შკოლისავე სასარგებლოთ, უფ. მომრიგებელი მოშუამდგომლის თაობით, სამი წარმოდგენა იყო ამას წინეთ ახალციხეში: შართულს, რუსულს და სომხურს ენაზე. სამთავე წარმოდგენილად შემოვიდა სულ — 302 მან., რომლიდამაც აღდგომა დღეს 43 მან. ღირბებს დაურიგეს, 56 მან. თვითონ თეატრზე დაიხარჯა და დანარჩენი 203 მან. შკოლის-

თვის გადადევს. თვითონ უფლის მმართველმა, შკოლის სასარგებლოთ, ერთი ძლიერ სასარგებლო და ჩვეთის ჯერ ახალი საქმე მოახდინა: იმან გამოაცხადა, რომ მსურველს, აღდგომის ვიზიტების მაგიერ, შეუძლია რამდენიც მსურს, შესწიროს შკოლასა და ამ ჩვეულებისაგან განთავისუფლებული იქნება; აქედამ შემოვიდა, შკოლის სასარგებლოთ, 70 მან. ამას გარდა მუთათილამ 175 მან. მოვიდა, უფ. ბ. ძალანდარაშვილისაგან შეკრებილი. თვითონილამ უფ. მუსხელივამა წიგნები შესწირა შკოლას.

შკოლა გაიხსნა აპრილის 4-ს, როდესაც, ყველა ამ საქმის თანამგრძნობლების თანდასწრებით, სასწავლებლის სადგოში აკურთხეს. აქვე, ქალაღზე, გამოართეს ხელის-მოწერა და ბევრი მ-ს, ზოგი 10 და 15 მანეთს დაპირდა ყოველ წელიწადს, შკოლის სასარგებლოთ. აქვე შეადგინეს მოწაფეების სა; მსურველები თვიდამეე ძალიან ბევრნი ამოჩნდნენ, მაგრამ, საუბედუროთ, ა. მუსხელივისა, ადგილის უქონლობის გამო, იძულებული იყო ბევრისთვის შკოლაში მიღების უარი ეთქვა. ამ თავით მხოლოთ 44 შაგირდი მიიღეს. სწავლა 5 აპრილიდამ დაიწყო. შკოლაში ასწავლიან: ქართულს, რუსულს

და სომხურს წერა-კითხვას, სამღეთო წერილს, არითმეტიკას და ხელთ-საქმესა. თითქმის ყველა მასწავლებლებმა უფასოთ სწავლება იკისრეს.

ახალციხელი ი. მ.

ქორწინება ჯაფარიძეში

(წიგნი რედაქტორთან)

თქვენ მოგვიწვევთ ჩვენ, სხვა და სხვა საქართველოს კუთხეებში მცხოვრებ ქართველებსა, ადგილობრივი მცხოვრებლების ყოფაცხარება, ხასიათი, ჩვეულებები, ბედი და დარდი გაგაცნოთ, რადგან ჩვენ, ქართველებს, სრულიად არ ვიცნობთ ჩვენ თავს, და თავის თავის გაუცნობლათ ჩვენი ქვეყნის წარმატება შეუძლებელი საქმეა. მგონია, მე არც პირველი და არც უკანასკნელი ვარ, რომელიც გრძობს ამ სიტყვების ჭეშმარიტებას და, თავის ძალისა დაგვართათ, ეცდება თქვენ დახმარებას....

პირველ შემთხვევისთვის, მოკლეთ ავიწერთ ჯაფარიძე ქართველების ქორწინებას და იმედი მაქვს, უინტერესოთ არ დაინახათ ამ აწერას.

„ძალის გარიგება“ აქ იმნაირათეე იციან,

საქართველო

ქალების უფასო შკოლის გახსნა ახალციხეში („დროების“ კორესპონდენცია.)

ქალების შკოლის გახსნა ახალციხეში ამათის წლის წინეთ მოეწადინა მთავრობასა, მაგრამ, ჩვენდა სამწუხაროთ, ხალხის სისაწყულეს დაებრკოლებინა. ამას გარდა ჩვენი უფლის მმართველმა, თ. რატიშვილმა, ორი წლის წინეთ გამოუცხადა ხალხს შკოლის საჭიროება და სცილობდა ეს საქმე სისრულეში მოყვანას, მაგრამ, ხხვა და სხვა მიზეზების გამო, სხვათა შორის საზოგადოების გულგრილობისა და სიღარიბის გამო, არც მამინ მოხერხდა.

ფელტონი

რა ესიზმრება ქართველს ძილში?

(სპირიტული გამოკვლევა)

— მრი, ჰაა! დაიძახებს ქართველი დარბაისელი შკითხველი, როდესაც დოცენდელი ფელტონის სათაურს წაიკითხავს: — იმაზე წერა კი აღარ იქმარეს „დროებაში“, რასაც დღისით ეაკეთებთ და რაზედაც მუდამ ვლაპარაკობთ; ჩვენ ყოფაცხარებაზე, დარღზე და სიხარულზე ლაპარაკს კი აღარ დასჯერდენ, — ახლა იმაზე აპირებენ ლაპარაკს, რაც ელენქტრონსავეთ გაგვივლის ჩვენ დამე თაეში და რისიც თვითონ ჩვენ მეორე დღეს განხსენებაც გვიჭირს! აბა, საილამ იკათ — რა გვესიზმრება ჩვენ ძილში? „მაცხარებულათ გვიკითხავს ბოლო-ს დარბაისელი შკითხველი, იმ სრულის იმედით, რომ ამ კითხვით თავიდამეე ენას ჩაგვაკმეტინებს.

მაგრამ დარბაისელი შკითხველი სცდება: ამ ტემის ამოჩიევის თაობაზე ჩვენ „დარბაისლურ“ საბუთებს წარუდგენთ იმას და დაუმტკიცებთ, რომ ჩვენ შეგვეძლო და უფლებაც გვიქონდა ასეთი შეუხებელი და უცნობი საგნის შეხებისა და საფელტონოთ განხდისა.

აღამიანის სხეულისა და სულის თვისებების გამოკვლევა (ფიზიოლოგებმა და პსიხოლოგებმა) დამატკიცეს, რომ კაცს ღამეც ის ესიზმრება, რაც დღე აწუხებს და რაზედაც ის დღისით ჭეიჭირობს; ათასი მაგალითებით და ფაქტებით გვიჩვენებს ამ სწავლულებმა, რომ „სიზმარი გარკძილება იმ ფიქრისა“, რომელიც დღისით არ მოგეშორებია ჩვენ და რომელიმაც დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა ჩვენს ტვინში.

მაშ თუ ეს ასეა, ჩემო დარბაისელო შკითხველო, მე, რომელმაც კარგათ ვიცი — რა გეწუხებს და რაზედ ეფიქრობთ დღისით თითოეული ჩვენგანი, — ისიც უნდა მეცოდინოს — რას ეხედებთ სიზმარში; ამას გარდა მიცვალებული ბებია-ჩემი გამოჩენილი სიზმრების ამხსნელი იყო და, ვინ იცის, რამდენი სიზმარი გამიგონია ჩემ პატარა ბიჭობაში, როდესაც იმის ტახტზე ვთამაშობდი; ვინ იცის, რამდენი ახალგაზდა და მოხუცებული, ქალი და კაცი მოსულან იმასთან თავის სიზმრების ასახსნელათ!....

შველა ამებზე დაფუძნებული, მე „ანალოლით“ (როგორც ანტონის რიტარებაში სწერია), შემიძლია ესთქვა — რა ესიზმრება ჩვენებურ სხვა და სხვა ხნის, სქესის და წოდების ხალხს; და, დარწმუნებულიც ვარ, არც ერთხელ არ შეესცდები.... მაშ, ახლა დროა პირდაპირ შეუდგე ჩემ საგანს. მაგრამ, როგორც ყოველი სამეცნიერო გამოკვლევა მოითხოვს, ჩვენი გამოსაკვლევი საგანი „კატელორიებათ“ უნდა გაეყოთ....

რა ესიზმრება თორმეტი წლის ეაქსა და ქალს?

მინ არ იცის, რა ესიზმება ამ ხნის ბავშვებს? მხოლოთ კოჭები, ბზრილები, იალქნები, ახალი ტანისამოსი და სხვა ამ გვარები არიან დღისით და ღამით ამათი საზრუნველი, და ამის გამო ღამეც, უეჭველია, ეს საგნები უნდა ესიზმებოდესთ. თუ ამ ხნის ქალი ან ვაჟი სასწავლებელშია, მაშინ იმის სიზმრებს, სხვა გვარი საგნებიც მოემატები; როცა თქვენი მორჩილი მონა შკოლაში იყო, კვირა არ გავიდოდა, რომ სახე — მოჭმუხნილი მასწავლებელი, ღინეკით ხელში; არ დასიზმებოდა.

ამას გარდა ხშირათ მეწვეოდენ მე სიზმარში პატარ-პატარა, წერილ-წერილი ჯოხები და მორგელო ღობიოს მარცვლები. მიცვალებული ბებია-ჩემის აზრით, წერილი ჯოხები იმ არითმეტიკის რიცხვს („ედინიცას“) ნიშნუდენ, რომელსაც ცუდათ სწავლისათვის ჩაგვისამდენ ხოლმე ჟურნალში და რომლისაც ჩვენ ჟამსავეთ გვეშინოდა, რადგან იმის მიმღებს შაბათ საღამოს შინ არ უშვებდენ. ბებია-ჩემისავე ახსნით, მორგელო ღობიოს მარცვლები წარმოადგენდენ „ნოლს“, რომელიც ზემოხსენებულ ციფრზე უფრო გულის მამკვლელია შაგირდისათვის.

მაგრამ ყველა ესენი მხოლოთ „კატელორიის“ კანონი რომ არ დამერღვია, მარტო იმისთვის მოვიყვანე; თორემ თავის თავათ, მე ვიცი, ამას არავითარი ინტერესი არ ექნება ჩემი შკითხველისათვის. ამის გამო ახლა განვიხილოთ ის

რა ესიზმრება ყმაწვილ კაცს და გასათხოვარ ქალს?

მაგრამ ეს საგანი ისე ერცელი და განუსაზღვრელია, რომ იმის ერთად განხილვა მე, მართალი გითხრათ, ღირსეულათ არ ძალმიძს. ამიტომ გაეყოთ ორ ნაწილათ: ჯერ დიდის მოწიწებით განვიხილოთ ყმაწვილი კაცის სიზმრები და მერე, კიდევ უფრო მომეტებული მოწიწებითა და კრძალვით, გასათხოვარი ქალის სიზმრებსაც შეუდგეთ.

მაგრამ ყმაწვილი კაციც არის და ყმაწვილი კაციც: უეჭველია, ჩვენ სოფლის, გაუნათლებელ ყმაწვილ კაცს ისეთი სიზმრები არ მოეჩვენება, როგორც „განათლებულებს“. სოფლის ყმაწვილ კაცს მუდამ სისხლის ღერა და ჩხუბი ესიზმრება (ბებია-ჩემის ახსნით, სისხლის ღერა „ღვინის ღერას“ და ჩხუბი „ქვიფს“

ნიშნავს. ჩვენი განათლებული, ქალაქის ყმაწვილი კაცი კი ამისთანა რამეებს არასოდეს არ ნახავს სიზმარში: ყველაზე უფრო ხშირათ იმას წარმოუდგება ძილში რომელიმე, სანთლებით და ლუსტრებით გაბრწყინებული, სათამაშო ზალა, სადაც, ფრაკში და თეთრ ყელსახოვში მოკაზმულს, იმას ერთი მშვენიერი, თვალ-ყუჟუნა და გულ-ლია გასათხოვარი ქალისთვის ჩაუვლია ხელი, ერთი კუთხილამ მეორემდ მიაქანვეს და აუარებელი სტუმრები იმის ღაზთან, გრაციოზულს ცეკვას აღტაცებით შესცქერიან!.... შემდეგ ის წყნარათ დააჯდენს თავის დამას, თვითონაც გვერთიდ მოუჯდება, გაუყრის თვალს თვალში და დაუწყებს ტკბილ საუბარს იმაზე — თუ რა მშვენიერი ღამეა, რა კარგი დროს გატარებდა ჩვენ კლუბში, რა მსუბუქათ თამაშობს იმის მშვენიერი დამა და სხე. ამგე.

სოფლის ყმაწვილ კაცს ესიზმება თავის თვალ-გაუწყუნდელი მინდვრები, რომელნიც გლეხებზე აქვს გაცემული; ესიზმრება, რომ გლეხები, ნიდელში მოსავლის ნახვერის მაგიერათ, მხოლოთ მეოთხედის მიცემას უპირებენ, ის წყრება, უყვირის იმათ და ამ დროს გამოედვიძება....

ქალაქის, განათლებულ ყმაწვილ კაცს, რასაკვირველია, გლეხები და მინდვრები არ დაესიზმება, რადგან იმათთან თავის დღეში არავითარი კავშირი არც ქპონია და არც ექნება. ზუზინაწინ იმას დაესიზმრა უბრალოთ მაგრამ დარბაისლურათ მორთული ოთახი, სიდაც მწვანე მაუდით გადაფარებული, გრძელ, საწერსტოლს მიჯდომია შიშისა და კრძალვის მომგვრელი მოხუცებულნი კაცი, რომელიც მარცხენა ხელით რაღაც სქელ რეგულებს არჩევს და მარჯვენათი კი ახალ გადაწერილ ქალაღზე მსწავლათ ხელს აწერს. ზუზინ იმას დაესიზმა, რომ ამ მოხუ-

მავლებსა და მაქან კლებს საშუალობით, როგორც სხვაგან ჩვენში. როცა მოლაპარაკება გათავებულა, დაიწყებენ საქარწილოთ მზადებას. თავიდანვე უნდა გითხრათ, რომ საზოგადოთ აქაურ თითო სოფელში ბევრი მცხოვრებლები არ არიან: ისეთი სოფლები მოინახება, სადაც ათი კომლის მეტი არ არის; ჩვეულებრივ კი სოფელში ოცი, ოცდა ათი ან ორმოცი მცხოვრებია. შევლავში კი თითო-ორ-ოლა კომლი თათარი მოინახება. იმ სოფელში, მაგალითათ, რომელშიაც მე ვცხოვრობ, და რომლიდანაც მეფე მეორე მახლობელ სოფელში უნდა წასულიყო, ერთი კომლი თათარია.

ჩვეულებათაა, რომ იმ ოჯახმა, რომელიც სარძლოსთან წასვლას ემზადება, ჯერ პირველ წასვლას ღღეს უნდა დაჰპატიყოს თავის სოფლის თითო ოჯახიდან თითო სახლის უფროსი და მასპინძლობა გაუწიოს *); შემდეგ პურის ჭამისა, სასიძოს, თუ მამა ჰყავს, მამა, ან ბიძა, ან ძმა და ან მახლობელი ნათესავი სთხოვს ყველას იქ მყოფს, რომ, ვისაც ჰსურს, წაყვეს ქორწილში და ვინც ისურვებს, წაჰყვებიან და წავლენ. სოფელს, რომ მიუახლოვდებიან, ერთი კარგი ცხენოსანი ბიჭი გამოვა მაყრებიდამ, წავა წინ მახარობლათ, რომ მეფე მოგვყავსო და ჩამოხტება იმ კარზედ, საიდანაც დედოფალი უნდა წამოაყვანონ. იქ იმას აჩუქებენ ერთ წყვილ წინდას, რომელიც ცხენს უნდა ჩამოჰკიდოს ყურებზედ, ერთ შამფურზე წამოგებულ მწვადს და, თუ ღვინო აქვთ, ერთ ღოჭ ღვინოს, და თუ არა, ერთ ბოთლ არაყს, — და ამ სახით მახარობელი უკანვე დაბრუნდება და შემოვლებება თავის მაყრებს. მივა თუ არა იმათთან, დაიძახებს: „მეფეს გაუმარჯოს!“ — მაყრებიც დაჰყვირებენ: „გაუმარჯოსო!“ მახარობელი დაუბრუნებს იმათ

*) ამ შემთხვევაში ქრისტიანებსა და მამაღვინებს შუა განსხვავება არ არის და ზოგი ამ მამაღვინათგან ისე არღვევენ თავის სარწმუნოების კანონს ნუნუას სმით, რომ ჰქონთ, ერთ ხელზედ რამდენი თითიაო? ჯერ იტყვიან.

ცებულმა კაცმა მოიწონა ის ერთს საზოგადოებაში, ტკბილათ, როგორც იმის ხარისხს ეკადრებოდა, გაულიმა და მხრებზე ხელი დაუტატუნა. ღღეს დაესიზმა, რომ იმან მიიღო ადგილი და სრულს ნეტარებაშია....

აი, ეს პუნქტები გახლავან, რომელშიაც სოფლის და ქალაქის ყმაწვილის სიზმრები განსხვავდებიან ერთმანეთში. მაგრამ ერთი ისეთი საგანია, სადაც იმათში სრულიად არავითარი განსხვავება არ მოიპოვება, სადაც ამ ორი ყმაწვილ-კაცების „კატელორიის“ საზმრები თითქმის სრულიად ერთნაირი ხასიათისა და თვისებისანი არიან.

სად არის ის დრო, როდესაც ჩვენებურ ყმაწვილ კაცებზე პოეტს თამამათ შეეძლო ეთქვა:

შენ ვისიზმრება ლოყაწითელი, შავ თვალი გოგო, გულის შემწველი, ჰქონდეს შავი თმა და წვრილი წელი. ახლათ ყვავოდეს, როგორც რომ ველი! *)

რასაკვირვლია, „შავთვალეებსა და წითელ ლოყებს“ თავის საკადროსი პატივისცემა ახლაც არ მოჰკლებიათ; მაგრამ არც ესენი და არც საზოგადოთ ახლავან ქალის სხვა გარეგანი და შინაგანი თვისებები არ ესიზმრება ახლა ჩვენ ყმაწვილ კაცებს... შურო ხშირათ ისინი, ამ ქალებს კი არ ხედავენ სიზმარში, იმათ ღღეს ახსოვთ და ღამე ესიზმრებათ ამ ქალების მამების ჯიბეები... მანსაკუთებით გახშირდება სიზმარი, თუ ქალის მამას სქელი და ერთი ძვირფასი მეტალისაგან გაყვითლებული ჯიბეები აქვს. ღან, წაყვიდა ის დრო,

*) პოეტი მოგვითხრობს ამ ღღესის ცოტათი გადაყვას.

თითო ნაჭერ მწვადის ხორცს და თან ღვინოს ან არაყს დაყოლებენ. მოჩივებიან თუ არა ამას, გაჩნდება მამა-პაპური ზურნა, ცხენების კენება და ჯირითი. ამ აზბით შევლენ დედოფლის სახლში. ამათი შესვლის დროს, იქ შინაური ვინმე დაუწყებს დედოფალს ტანთ-ჩაცმევას, და პირველათვე უნდა თქვას:

- მაგრატელი არა სჭირისა! *)
- ჩამდენი გინდა? ჰქონთხავს მამამთილი.
- შირა — ერთი აბაზი, უპასუხებს ტანთ-ჩაცმელი.
- ტანთ-ჩასაკმელი?
- ჩამტოლი?
- სამი მანეთი.

მამამთილი ამოიღებს და აძლევს. მერმე მოვა ინის დამდები და ინის დასადებს ითხოვს **). ეს კი მეფეარეს საქმეა, რომელიმე რამდონიმე კოპეკი უნდა მისცეს ინის დამდებს.

შემდეგ ამისა დედოფლის მამა მოიყვანს თავის ქალს სასიძოსთან, ხელს მოაკიდებინებს ერთმანეთს და ჩაბარებს შემდეგი სიტყვებით: „ჩამბარებია, შეილო, შენთვის ქალი კარგი ჰქუისა, ტანისა, კოჭლი არ არის. ბრმა არ არის; შენ იცი და შენმა კაცობამ, როგორ მოუვლი და როგორ შეინახავ! იმე შევინო ან მამა, ან დედა, ის სულ ერთიან შენ დედამასა... (მაყურებლები გაღიხარებულნი). ჯვარის წერის დროსაც და ამის შემდეგ სამი დღის განმავლობაში დედოფალს პირბადე (აქაურათ-ყალბათი) აქვს ჩამოფარებული.

ამ სახით ჩაბარებულები მაყრებით გაემგზავრებიან ეკლესიისკენ და იქ, ჩვენი ეკლესიის წესისამებრ, ჯვარს დაიწერენ. ღამრუნდებიან თუ არა ეკლესიიდან სახლისკენ, ორი მოთამაშე ბიჭი გამოვა და დაწყებს თამაშს. მზახედ დედოფლის მოკეთებები გადმოაგებებენ სუფრას შემკობილს ალეთს, პურით, თა-

*) სასიძოს მოსვლამდე დედოფლის პერანგის გულის პირი არ ამოიჭრება და მამინ უნდა ამოსჭრან.

**) იმით მეფესაც, დედოფალსაც და მეფეარესაც უნდა ჰქონდეთ ხელები შეღებული.

როდესაც ჩვენი ახლავანდობა მხოლოდ უგრძობდელ და შეუხებელ „სილაპაჯეს“ დასდევდა ცხადათ და სიზმარში; წაყვიდა სულიერი მიჯნურისთვის კენენის და ხენენის დრო. ახლა უსულყო, უგრძობდელი, მაგრამ ყოველათ ძლიერი და ხელის-შესახებელი, მატერიალური ნივთიერება შეიქნა დღისით კენენის და და ღამით სიზმრის საგნათ....

ამ ორი კვირის წინეთ ერთმა ყმაწვილმა კაცმა მიაშობ, რომ წუხელ სიზმარში ოცდაათი ათასი თუმნის განცხადება მივიღე ფიქტილამო. იმ წამსვე, რასაკვირვლია, გვიქეცი ფიქტაში და ავიღე ფულიებო. ამ ფულიებდამ ათი ათასი თუმანი მამაჩემს გაუგზავნეო, ათი ათასი თუმანი „ქვეყნის სასარგებლო საქმეებისთვის შევსწირო“ და დანარჩენი ათი ათასი თუმანი ჩემთვის დაიტოვე, მარჯვენა ხელში მაგრათ მეჭირა და ეფიქრობდი — როგორ მოვიხმაროო. როდესაც ამისთანა სიხარულში ვიყავი, უეცრათ ვიღაცას ხმა შემომესმა: ბატონო, ბატონო! რომ გამომედიედა, ჩემი პატარა ბიჭი თავს დამდგომოდა და — ბატონო, შექარი შემოგველია, ორი აბაზი მიბოძეო, მეუბნებოდა....

თვითონ მკითხველმა წარმოიდგინოს, რა გუნებაზე დადგებოდა ეს ყმაწვილი კაცი, როდესაც მაგრათ მოჭერილ სარჯვენა მუქს გაშლიდა და, აა-ას თუმანიანი ქალღღების ნაცვლათ, ცარიელ ხელს, დაინახავდა....

მის ნაცვლათ, ის დრო კი არ წასულა ჯერ, როდესაც ჩვენ გასათხოვარ ახლავან ქალს, „თუნდაც სიზმარში, გააწითლებდა მხარბეკიანი“ ყმაწვილი კაცი და „ააჭყოლებდა, თუნდაც ყინვაში, ამწვანებული ახლათ ულვაში“. რასაკვირვლია, ჩვენი დროის საქმრებს მხარ-

ფლით და არაყით, რომელსაც მხლებლები — მაყრები — შეეცქვიან და მეფე-დედოფალსაც და სუფრის მომტანსაც დალოცვენ. ამისთანა ქეფით შევლენ შინ და იქ ერთი მაღალი ადგილი არის, ფიცრებით გაკეთებული, მუთაქებით და ხალიჩებით მორთული, სადაც მეფე-დედოფალი შემობანდება და მაყრები კი გარე შემოუსხდებიან. აქ იმათ წინ უდგას ქოთანის ხორბალი, პურით საფხე, შიგ ჯვარი უნდა იყოს ბოლოთი ჩადებული და ზედ სანთელი ანთია, თუ ღამეა.

პირველად აქ შეიქნება მეფის და მეფეარის კოცნა, რომლითაც მიულოცვენ გაბედნიერებას; მერმე განდება სიმღერა და რამდონიმე დროს შეუდგენ ვახშამს მოაყოლებენ, რომელსაც, თავისის რიგით, მოჰყვება ღვინის ან არყის სმა, კისერში სროლა და სადღეგრძელოები. ნავანშემეც ხალხი გასწორდება და რიგანათ დასხდება; შუა ბოსელში კი ადგილს დასტოვებენ და ცოტა ხანს შემდეგ ზურნით და თარით თამაშს იწყებენ. ბოლოს, როცა კარგა ბლომათ იქეფებენ და თამაში მოწყინდებათ, დედოფლის მეზობლები წავლენ თავთავიანთ სახლებში; მაყრები კი დარჩებიან ახალ მოყვრისას და მთელ ღამეს ერთ ვი-ვა-გლანში, მხიარულებაში და ხან ცემა-ტყევაში გაათენებენ.

მეორე ღღეს დილაზე მაყრებს საუხმეს მიართმევენ და სადილსაც ზედ მოაყოლებენ, გათავებენ ჭამას თუ არა, დედოფლის ბარგს გადმოაწყობენ და ჩაბარებენ მაყრებს; ამ დროს ყველა იძახის: „ააშენოს ღმერთმა! კარგი ბარგი გაატანაო!“ და თუგინდ ცოტაც იყოს ბარგი, არაეინ არ გაჯავრდება.

ამ სახით იმ სოფლიდან გამოემგზავრებიან და წამოვლენ სამეფოს სოფლისკენ. მოუახლოვებიან თუ არა ამ სოფელს, ერთ მახარობელს გამოგზავნიან და, რაღა უნდა გაეგარძელო, როგორც სამეფო სახლიდამ წავლენ სარძლოსთან, ეგრეთვე უკანვე, რომ მობრუნდებიან. მხოლოდ მოუახლოვდებიან თუ არა სოფელს, ერთი მეცხვარე თავის

ბეჭსა და ახლათ ამწვანებულ ულვაშთან, რიგანი „მანერბიცი“ უნდა ჰქონდეს, თორემ იმედი ნუ ექნება, რომ ახლანდელმა ქალმა როდესმე ნახოს ის სიზმარში, ან როდესმე ააჭყოლოს ის თავისი გულის გამხერტი ისარით....

რა ე ს ი ზ მ რ ე ბ ა თ მ ო ხ უ ც ე ბ უ ლ კ ა ც ე ბ ს ა და ქ ა ლ ე ბ ს ?

მოხუცებული კაცსა და ქალის სიზმარი, სწორეთ გითხრათ, ძალიან იშვიათად გამოვინა; ეს ადვილათ გასაგებიცაა: თუ მართალია სწავლულების აზრი, რომ სიზმარი გარგმლება და შედეგაო იმ ფიქრების, რომელნიც დღისით მოსვლია კაცს თავშიო, მაშინ, უშუკველია, ღრმა მოხუცებულებს ძალიან იშვიათად უნდა ეწეოს სხვა და სხვა სიზმრები, რადგან ტენის მუშაობაში ისინი, თუ უკაცრავათ არ ვიქნები, ძალიან სუსტათ გახლავან....

მაგრამ, თუ კი ესიზმრათ რამე, მე, იმავე ანალოგიით, შემიძლია წა-მოვიდგინო — რაში უნდა მდგომარეობდეს ეს სიზმარი: უეცველია, ესიზმრებათ ან ადამიანის ჩონჩხი, რომელსაც სიცოცხლის მომკეთი ნამგალი უჭირავს ხელში, ან კუმბოში ჩასვენებულს ნახვენ კაცის თავს... ღა ან ჯოჯოხეთი წარმოუდგებათ, თავის კუდიანი და რქიანი ეშმაკებითა და ქვაში ადლებული კუპრითა....

რა ე ს ი ზ მ რ ე ბ ა „ს ი ს კ ა რ ს ?“

„სისკარს“ ერთ დროს ხშირათ ეწვეოდა სხვა და სხვა საუფეშო სიზმრები. მაგრამ ახლა კი, როგორც სჩანს, თან და თან, როგორც ღამით, ისე დღიური სიცოცხლეც აკლდება, საუბელურათ. მე გვგანებ, წინეთ იმას ესიზმრებოდა, რომ, რაც საქართველოში ყმაწვილ-კაცობა იყო, და განსაკუთრებით იმერლობა, ვითომც

ცხერის ფარას შემოსილად, წინ წაუდგებოდა, ერთი იმისთვის, რომ უწინდებურად უჩუქო მცხვარეს, რომელიც ჩვეულებათა აქვთ მიღებული, მეორე იმისთვის, რომ მაყრები ერთ დიდ ცხვარს ამოარჩევენ ცხერის ფარიდამ *) და დედოფალი უნდა გადმოიხაროს ცხენიდან და ეს ცხვარი უნდა ასწიოს ხელით ზევითა. იმე კარგათ ასწია, იმათი აზრით, კარგი რძალი იქნება და ყოველისფერი ოჯახობისა შეეძლება და თუ ევრა, მაშინ კი ყველა ჩამოყრის ყურებს. სანამ მაყრები მივიდოდნენ, მეფის სახლიდამ ორი დედა-კაცი დაიარება სოფელში დასაპატყებლათ; ამ დედა-კაცებს დააქვთ პატარა ხონჩა, რომელზედაც არის ხანჯალი და პურები, წითელი თავსაფარით გადაფარებული; ამათ უნდა დაიარონ მთელი სოფელი და თითო-ეულ ოჯახში უნდა აჩვენონ ასეთ ნაირათ შემკობილი ხონჩა და დაჰპატიყონ; ხონჩის ჩვენება ნიშნავს იმ ოჯახის დაპატყებას; ოჯახის უფროსმა კი უნდა აჩუქოს მათ ან კვერცხები და ან რამოდენიმე კაპეკი. შემდეგ ხონჩა მეფე-დედოფლის წინ უნდა დაიდგას, ზედ უნდა იყოს ან არაყი ან ღვინო; დაპატყებული ხალხი, ვინც შევა ბოსელში, იტყვის: „ღღევანდელ თქვენს მეფეს გაუმარჯოს“ და თან მივა, პირზედ აკოცებს მეფეს და მის მეფეარეს. მეფეარე ერთ სტაქან ღვინოს ან არაყს მიწოდებს და ის დლოცავს მეფე-დედოფალს ამ სიტყვებით: „ღმერთმა გააბედნიეროს ღღევანდელი თქვენი მეფე-დედოფალი; ერთ კლაზე, ერთ ხელზე და ერთ სასთუნალზე შეაბერათ!“ სხვანიც იტყვიან „ამინ!“ და სტუმარი დაღვეს ღვინოს. ამნაირათ მიეგებებიან და მიიწვევენ ყველა სტუმრებს.

ამნაირათ ყველა რომ შეგროვდება, მღვდელი და დიაკონებიც, მაშინ დასხდებიან პურის საჭმელათ და როგორათაც დედოფალიანთსა მეფიანთსაც ეგრეთვე იქცევიან.

*) იმე ძალიან დიდი ზამთარია, (ზაფხულში დიდი თოვლი იცის), მაშინ ეს აბაზი არ მოხდება, რადგან ცხვარს ამ დროს გარეთ ძოვანა არ შეუძლია.

სულ „სისკრის“ მტრები იყენენ, მუდამ იმის დალუპვას, ყოველი საშუალების წართმევას და ერთი სიტყვით, იმის ქვეყნიდან ამოხოცვას სცილობდნენ; მაგრამ, რასაკვირვლია, ევრა დააკლესრა. წინეთ იმას ესიზმებოდა, რომ და „ძახელთა მიმართ ებისტოლებს“ გზავნიდა. მაგრამ შემდეგ... შემდეგ, დროთა ვითარებისაგან, გარემოებები შეიცვალენ და ახლა „სისკარს“, არა თუ ცხადათ, სიზმარშიაც ცოტა რამ დარჩენია სასუფეშო....

რა ე ს ი ზ მ ე ბ ა „მ ნ ა თ ო ბ ის“ რ ე და ქ ც ი ა ს ?

ჰოო! „მნათობის“ რედაქციას? „მნათობის“ რედაქციას ბევრი რამ ესიზმება, განსაკუთრებით რაც წელს, თითქმის ერთი წლის განსიყენების შემდეგ, „მეკდრითდგან აღსდგა“. მისიზმება, მაგალითად, რომ ჩვენს ლიტერატურაში კერათ-თავიანის ცემლობა, ბანაკები და ბელოდები გ ჩნდებიან; ესიზმება, რომ „ღროება“ ნამდვილ მუშტო-კოვიში აპირებს იმის გამოთხოვას და ამიტომ თვითონაც თორმეტი თანამშრომლისაგან ცალკე, ყოველათ უძლეველი და შეუშუსურელი, ბანაკი შეადგინა და ემზადება საკრივოთ; „მნათობის“ რედაქციას ესიზმება, რომ 1869 წელს „ღროება“ არ თანაუგრძნობდა „მნათობის“ გამოცემას და ახლა კი „ძრებულის“ გამოცემას თანაუგრძნობს, და ეერ წარმოუდგენია — რატომ არის ეს? რატომ ერთი და იგივე (!) ნივთი „ღროებას“ ერთ დროს თვითონ ეჩვენება და მეორე დროს, მაგრამ იმავე გარემოებაში (!) კი შავათ? „მნათობს“ ესიზმება, რომ კომედია „მდნიერი ქორწილი“ მართლა კომედიაა, ან ბეჭდვის ღირსია! „მნათობს“ ესიზმება, რომ „რუმბეში“ პოეზია! „მნათობს“ ესიზმება... მაგრამ ყველაფერი რომ მოვთვალო, რაც „მნათობის“ რედაქციას ღღეს და ღამე ესიზმება, სწორეთ ვერ გავნათებ... უკაცრავათ — ეგრე გავათებ დღისანს და ამიტომ აქვე ვსწვევებ ჩემ საუბარს ს. წკალაძე.

პირველად დაღვენი დალოცვისას, მერმეთ ტოლუმბაშობას მიულოცავენ ერთ ვისმე თავ კაცს და აქედან დაიწყება სადღეგებლობის სმა. აქ იმდენად სტაქნები არ იციან, უფრო გაუთვლოდ ყანწებს ხმარობენ... შესანიშნავია, რომ აქ ღვინის დაძალება და ხანდისხან, როგორც ჩვენში ზოგან იციან, კისერში ღვინის ჩასხმა, არ იციან: თუკი ვინმე იშოვნა ღვინო, თითონ დაღვეს და სხვას კი არ დაძალბებს, რადგან ც ღვინო ნაკლებად ვახლავთ. პურის ჭამას რომ გაათავებენ დასუფრას აალაგებენ, დაიწყება ზურნის კერა, გამოვლენ მოთამაშეები და ხან ორი და ხან ერთი, მანდილოსნები კი—ორ-ორი, თამაშობენ. თამაშობის დროს ერთი კაცი ადგება და დაიძახებს „შაბაშ! აპით თავდება ლხინი. შორწინების მეორე დღეს მეზობლობა მეფის ოჯახისთვის ფულს მოჰკრებს ორ-ორ მანეთს და არა ნაკლებ ერთის მანეთისა; ეს შექცობაზედა დამოკიდებული. ეს ჩვეულება ძალიან მოსაწონია: თუ ეს ჩვეულება არა, მაშინ სულ დაიღუპებოდა იმ მეფის ოჯახი, რადგან ც ერთ დასანიშნავ ვაჭვდ, მინამ ქორწილი გათავდეს, უნდება ორასილამ სამას მანეთამდე.

მესამე დღეში ჯვარის დაწერილამ მეფე-დედოფალს ერთმანეთს არ მიაკარებენ, მერე კი მღვდელი გვირგვინებს ახდის და ამჟამად შიქმნებიან თავისუფალინი...

სპირიდონ ჯუღელი

1871-ს წელსა, მაისი

საფ. ს ა რ ო .

რ ა ზ ი ლ ბ ა ნ

(„დროების“ კორესპონდენცია)

როგორც მოგხსენებთ ჩვენი მდგომარეობის ამბავი, შევიწროებულნი უფროსობითა და უგზობით, ახალ-ახალ ამბებს მიმავალ-მიმავალი ხალხისაგან ვეყუბილობთ. ამას წინეთ მე შემხვდა გზაზედ ერთი მოხუცებული თავადისშვილი, რომელიც ჯორჯედ იჯდა და ნელ-ნელა მოდიოდა მუთაისილამ, დამძიმებული ახალ-ახალი ამბებითა. სხვათა შორის აი რა თავის თვლით ნანახი ამბავი მომიყვა იმან მუთაისისა: „პარილის ცხრამეტს აკურთხეს მუთაისის სობორო (წმ. ალექსანდრე ნევესკი), დიდი ცერემონია იყო. რაც მუთაისის გუბერნიამა მამასახლისებია, ყველანი აქ იყვნენ. ჯერ მალა სობოროდამ ხატების ჩამოსვენებაზე რა ამბავი იყო! აქედამ უნდა წამოეღოთ ერთი ხატი, რომელიც მეფე ბაგრატი-პურატალატის ცოლს მოჰყოლოდა საბერძნეთის მეფისაგან მზითვით. იქაურებს ეგონათ, ხატს გვართმევენო და ერთი ამბავი შექნეს. მითონ საკურთხ ახალ სობოროსთან აუარებელი ხალხი იყო მოგროვილი და მთელი მუთაისის წარჩინებული პირები. წირვის შემდეგ, იქვე სუფრა გაუშალეს მამასახლისებს და ნასადღევადი რვაოდენ ღერალი არ მოშორებია იმათა.“

აქაური ახალ ამბებდამ თქვენი ყურადღების ღირსი იქნებოდა შემდეგნი: იქნება იცოდეთ, რომ წინეთ მუთაისილამ რაჭაში მიმავალს და რაჭილამ მუთაისის ლეჩხუმის და ნაქერალის ცუდი და საშიშო გზით უნდა ევლო. ახლა ნაქერალაზე სოფლებმა ახალი გზა გაიყვანეს; მაგრამ ეს უმსხვერპლოთ არ მორჩიმილა: გზილამ გადმოვარდნილმა ქვებმა სამი თუ ოთხი კაცი მოჰკლა.—ბუგეულის ხიდი, რომლის გაკეთებისთვის იმდონი შრომა და ხარჯი გასწიეს აქაურებმა, ისე ჩაინგრა, ამ სოფელში ერთს მუთაისის სასულიერო სასწავლებელში კურს-შესრულებულ ყაწვილ კაცს სახალხო შკოლა გაუხსნია. ჯერ-ჯერობით ამ შკოლაში მხოლოდ რვა ყმაწვილი სწავლობს. . . .

ს ი .

ჩვენ შევიტყუეთ, რომ აპრილის 23-ს შორაში ქართული და რუსული წარმოდგენა ყოფილა; წარმოდგენათ „ძ უ ნ წ ი“ თ. მ. პრისთაისა და „Любвныи напиток“. მოთამაშენი, ჩასაკერელია, თეატრის მოყვარულები ყოფილან და განსაკუთრებითი მონაწილეობა კნ. მლ. პრისთაისას, კნ. მკ. მარხან-მორაისას და ორს ალხანოვის ქალს მიუღიათ.—ამასთანავე ჩვენ ვაფიქვით, რომ ზოგიერთი პირების მოთაობით, ჩვენს პატარა შორაში სამუდამო სცენის გამართვას აპირებენო.

ძალიან სასიამოვნოა, რომ ჩვენმა საზოგადოებამ ბოლოს ვაიგო, რომ თეატრის სცენაზე გამოვსვლა კეთილშობილი ქილისთვის სრულიად სათაკლო საქმე არ არის და რომ ის არ დაამკირებს არც იმის ღირსებას და არც კეთილშობილებას. მის არ ახსოვს, რამდონი ჭარბები ვაჩნდებოდა, როცა თითო-ორალი ჩვენებურ ქალთაგანი „გაბედდენენ“ სცენაზე გამოვსვლას? ძ-ღვე უფრო სასიამოვნო ამ წარმოდგენებში ის არის, როდესაც იმათი საშუალებით თეატრის მოყვარულები რომელსამე კეთილ საქმეს ხელს უმართავენ, როგორ სასიამოვნო და საქები არაა, მაგალითად, შორის მოთამაშეების განზრახვა, რომელთაც წარმოდგენებდამ შეკრებული ფულებით, როგორც ამბობენ, რომელიმე ყმაწვილი კაცის გაგზავნა ჰსურთ თურმე რუსეთში, უმაღლესი სწავლის მისაღებათ.

* *

გაზეთს „ავკაზში“ დაბეჭდილია შემდეგი ცნობები სომხურს ლიტერატურაზე: მონსტანტინოპოლში გამოდის თურმე ყოველდღე 12 სომხური გაზეთი; შესანიშნავია, რომ თითქმის არცერთ იქაურ გაზეთებს მუდამ ხელის-მომწერლები სრულიად არა ჰყავთ, ყველაზე უფრო მომეტებულს ასაღებენ თამბაქოს დუქნებში და გაზეთის დამტარებელი პატარა ბიჭები; ასე რომ საუკეთესო ნომრები დღეში 2000 ვგზმზლიარი ისყიდება თურმე. სპირანში გამოდის სომხური ჟურნალი, სახელით „აღმოსავლეთის პრესა“. ვენეტიკში ლაზარეს მონასტრის ეკრთავებები ამჟამად სცემენ გაზეთს—„საფრანგეთ-პრუსიის ომი“ და სხ.

ამათ გარდა ამ ჟამად გამოსულა სომხურენაზე „ისტორია სომხელი ხალხისა 1772 წლიდამ, ვიდრე 1860 წლამდე“—ბერბერიანისა და „მართი ბერის მოგზაურობა შოთილამ თფილისით შიშიაწინამდი“.

რ უ ს ე თ ი

* *

ხოლორა პეტერბურღში და მოსკოვშიაც თანდა-თან კლებულობს, როგორც ვაზეთებში იწვრებიან; ასე რომ ამ ჟამად ორჯელ იმაზე ნაკლები ხდებოდა თურმე ავთ, რაც დიდმარხვაში ხდებოდნენ და კიდევ უფრო ნაკლებად კედებინ. ზოგიერთ რუსეთის სხვა ქალაქებშიაც იყო და არის ახლაც ხოლორა, მაგრამ არსად დიდ ზიანს არ აძლევს თურმე მცხოვრებლებსა.

* *

შკატრინოსლავის ერობას გადაუწყვეტია, რომ ჩვენი გუბერნიის შემოსავლიდამ წელს 24,000 მანეთი გადაეღვათ ყოველ უეზდის ქალაქში ისეთი სახელო ს ნ ო შ კ ო ლ ე ბ ი ს გასამართავთ, სადაც სოფლის მცხოვრებლებისთვის ნასწაველი და დახელოვნებული ხელოსნები გამოვზარდოთ.

უ ს ხ ო ქ ვ ე ე ნ ბ ი

პარიმის არაშულობა

მ. ბისმარკმა სთქვა ამას წინეთ ბერმანის რეისტალში, რომ, სანამ მორიგება სრულიად არ გათავდება, მანამ პარიტის ჩრდილოეთ და

აღმოსავლეთ შორტებს არ დაუთმობთ შერსალის მმართველობასა და არ გამოვიყვანთ იქილამ ჯარსაო. ეს ამბავი ერთის მხრით გაგებარდა ამოუნას, რადგან შემოხსენებული შორტები ახლა სრულიად უფენებლნი არიან პარიტისთვის და, თუ შერსალის მმართველობას ჩაუვარდა ხელში, მაშინ კი პარიტს თითქმის ყოველი მხრით ეყოლება მტერი და ყოველი მხრით დაუშენენ ზარბაზნებს.

რაც დრო მიდის, განხეთქილება და მტრობა მომუნასა და შერსალის მმართველობას შუა თან და თან მატულობს, მორიგების იმედით კი ჰკლებულობს. ამ უკანასკნელ დღეებში რამდონჯერმე საშინელი შეტაკება და ბრძოლა იყო ამ ორ მეომარ მხარეებს შუა. მთუც შერსალის მმართველობამ თავიდავე გამოაცხადა, რომ პარიტის არეულობას ბევრი-ბევრი ორი კვირის განმავლობაში დავამშვიდებთო, მაგრამ ახლა თვითონ იმის მოხრე ვაზეთები ამბობენ, რომ დამშვიდებას ჯერ ვერა უკლიაო და არც იმედიაო, რომ როდესმე პარიტი ძლით ავიღოთო, ისეე შიშშილით უნდა ევცადოთ, როგორც პრუსიელებმაო. რ-მდენი ხანია ბრძოლაა გამართული, მაგრამ შერსალის ჯარს თითქმის სულაც არ გაუწყვია წინ: მართალია, იმათ რამდონჯერმე დამარცხეს ინსურგენტები და წართვეს თავის ადგილები, მაგრამ ინსურგენტები რამდონიმე დღის შემდეგ ისევ უკან იბრუნებენ წართმულ ალაგებსა და სიმაგრეებს. სხვათა შორის ვაზეთებში, მგონი, სამჯერ კი იყო დეპეშა, რომ ისის შორტი დემოკრილია შერსალის მმართველობასაო, მაგრამ ამ ჟამათ არის ცნობა, რომ ეს შორტი ისევ მომუნის ხელშია და კიდევ ძალიან გაუმარებიაო. ინსურგენტები ისეთ მდგომარეობაში არიან, იმათ სე ცოტა ძალა აქვთ, რომ, ადრე თუ გვიან, ისინი, უტკველია, უნდა დამორჩილდენ; მაგრამ ეს დამორჩილება შერსალის მმართველობას და მთელ საფრანგეთს იათა არ დაუჯდება. ეს მოხდება მხოლოდ მაშინ, თუ საქმე ახლანდელ მდგომარეობაში დარჩა, მაგრამ, თუ ამ პარიტის ბრძოლაში სხვა ქალაქებმაც მიიღეს მონაწილეობა, მაშინ შესაძლებელია საქმე სხვა ნაირათაც გათავდეს; და ამ უკანასკნელ დროს სხვა საფრანგეთის ქალაქებშიაც არის თურმე მოძრაობა და ყველას იმათ პარიტის მხარე უჭირავთ და იმის აზრებს თანაუგრძნობენ. მთ ეს თანაგრძნობა მარტო სიტყვითი თანაგრძნობათ არ ვახადეს და მატერიული ძალით მოინდომეს პარიტის დახმარება, მაშინ ახლანდელი შერსალის მმართველობის საქმე საფიქრებელი იქნება.

— მომუნის სამხედრო საქმეების გამგებელის—ღენერალი ძლიურის—განკარგულებით, რაც ინსურგენტებს ჯარი ჰყავთ, ორ ნაწილათ გაუყვიათ: ერთმა ნაწილმა პარიტის გარეთ უნდა ეომოს მტერს; ამ გარეშე ჯარის უფროსი დომბროვსკი და შრუბლევისკია; მეორე ნაწილი შიგ პარიტში უნდა იყოს, ამის უფროსათ პოლკოვნიკი ლა-სესილია.

— პარილის 27-სა, 28 და 29-ს პარიტის გარშემო და განსაკუთრებით ისის შორტთან გაცხარებული ბრძოლა ყოფილა. 27-ს ჩრდილოეთ-დასავლეთისაკენ, ანეირთან, შეჭტაკე-ბიან ერთმანეთს მომუნისა და შერსალის მმართველობის ჯარები; თითოეულისათ-ათი ათასი კაცი ყოფილა ბრძოლაში. მომუნის მხრით 185 კაცი დახოცილა და 224 დაუჭრიათ, შერსალის ჯარს კი უფრო მომეტებული ზიანი მისცემია, ამის მხრით მოუკლეთ—315 და 310 მიმძეთ დაუჭრიათ. ამ დღესვე შერსალის ჯარი ისის შორტს დასცემია, პარიტის სამხრეთისაკენ, მაგრამ ინსურგენტებს შორტიდამ მიტრალეზები დაუშენიათ და ბევრი ზიანი მიუყიათ მტრისათვის.

მოგვეყვას პროგრამა, რომელიც „რეპუბლიკის ლიგამ“ გამოსცა და რომლის ხელის-მოწერას ლიგა ყველა მომავალ მუნიციპალური რჩე-

ვების კანდიდატებს სთხოვს: „საფრანგეთის რესპუბლიკა. თავისუფლება, უფროსობა, დამოუკიდებლობა. სტატია 1. შოელისსაშუაგებრს ქვესპუბლიკის დაცვა. სტ. 2 თავისუფლება კომუნებისა: ცენტრალური უფლება არ უნდა გავრიოს კომუნების შინაგან საქმეებში; ყველა კომუნებს ერთმანეთში კავშირი ექნებათ (ფედერაცია). სტ. 3. შერები (ქალაქის უფროსები-ლუბერნატორები) და იმათი თანამეწყეები მუნიციპალურმა რჩევამ (ქალაქის დეპუტატებმა) უნდა ამოირჩიონ. სტ. 4. ნაციონალური გვარდა მუნიციპალური რჩევის ზედამხედველობის ქვეშ უნდა იყოს. სტ. 5. ამისვე ხელში იქნება პოლიცია. სტ. 6. ხარჯის დაწერა და იმის განაწილება მუნიციპალური რჩევის ხელშია. სტ. 7. ქველა სახალხო შკოლებში სწავლა უფასო და ვალდებულებითია. სამღეთო წერილის სწავლა შკოლებში ალკრძალულია. სტ. 10. კანდიდატები (ხალხის წარმომადგენლები) ორი წლით ამოირჩევიან. სტ. 13. შოელი დეპუტატი ვალდებულია, პარლამენტის სხდომის დაწყებამდე, ერთხელ მაინც გამოეცხადოს თავის ამომრჩევეებს, იმისთვის რომ წარუდგინოს იმათ თავის მოქმედების ანგარიში და მეორე მხრით, მიიღოს იმათგან ახალი ინსტრუქცია (დარიგება).

— ზოგიერთს პეტერბურღის გაზეთებში დაბეჭდილია პარიტიდამ მოსული ტელეგრამა, რომელიც გვაცნობებს, რომ მომუნას დაუტუსალდება თავის სამხედრო მინისტრი—ღენერალი ძლიურე, რომელსაც აბრალდებენ, რომ თავის დაუდევრობითა და წინდაუხედაობით ისის შორტთან წააგო სიქმეო.

— მომუნის წევრებმა გამოსცეს შემდეგი პროკლამაცია: „ბერბემა და მოლოზებმა მიატოვეს სახალხო შკოლები, რომელნიც დღემდე იმათ განუტოხავათ ზედამხედველობის ქვეშ იყვნენ. ამის გამო ახლა იმათ ადგილები დაუჭრელია; შოეწვევთ ყველა სამოქალაქო მასწავლებლებს და პედაგოგებს მასწავლებლობისა და ადგლის მიღების სურვილი გაგიცხადონ. დაწმუნებული ვართ, ყველას უნდა გაუხარდეს, რომ სახალხო განათლება სამღველოების ხელიდამ გამოვიდა. დღის შემდეგ სახალხო განათლება იქნება ვალდებულებითი, (ე. ი. ყველა ვალდებული იქნება ისწავლოს წერა-კითხვა), სამოქალაქო და უფასო. დღის შემდეგ უმცირება და ცრუმარწმუნოება შეცნირებისა და საერთოლიანობის სინათლეს დაუთმობს თავის ალაგს! გაუმარჯოს მომუნას და რესპუბლიკას!“

— შერსალის მმართველობა ამტკიცებს, რომ ჩვენი მოწინააღმდეგენი პარიტში თვითონ ფრანკუზები კი არა, უცხო ქვეყნელი რევოლუციონერები არიანო; ისინი მოსულან საფრანგეთში და განსაკუთრებით პარიტშიო და რევენ ხალხსაო. ამ მხრით შესანიშნავია ის ცნობები, რომელიც ერთ შერსალის მმართველობის მომხრე ვაზეთს მოჰყავს, (თუკი დაეჯერება ამ ვაზეთს). ამ ვაზეთის სიტყვით, პარიტის ნაციონალურ გვარდაში 25-30,000 მეტი უცხო ქვეყნელებია, რომელთაც მომუნის მხარე უჭირავთ. ამ რიცხვში 18,000—ზარიბალიდები, 7,000—ინგლისელი და ირლანდიის წენიები, 1,200—ბერძენი, 600—ამერიკელი და 600 ნემეცი და სხვა უცხო-ქვეყნელები; აქ პოლშელების რიცხვი არ არის მოყვანილი, მაგრამ ისინიც კარგა ბლომათ ურევიან ინსურგენტებში. პარიტის წევრები ხალხთა-შორის მუშების ასოციაციისა და იარებიან თურმე საფრანგეთის და აგრეთვე ბელგიის და ინგლისის ქალაქებში და იწვევენ თავის ამხანაგებს, რომ იმათაც მიიღონ მონაწილეობა პარიტის არეულობაში და დაეხმარონ იქ-ურ მუშებს სხვა და სხვა უფლებებების მოპოებაში (ეს ერთიც კიდევ იმის დამამტკიცებელი მაგალითი, რომ ახლანდელი პარიტის არეულება ლუკმა-პურის საქმეა).

— რაც დრო მიდის, ისე უფრო მომეტებული იმედი ეძლევათ სხვა და სხვა ბონაპარტებს, მორღენებს და ბურბონებს ხელახლავ საფრანგეთის ტახტზე დაჯდომისა, რადგან იციან, რომ ახლანდელ ნაციონალურ

ძრებას მონარხის დაუფლება უნდა საფრანგეთში და არა რესპუბლიკისა. ნაპოლეონის მომხრეები განსაკუთრებით ამჟამად საშინელ მოძრაობაში არიან თურმე, ნაპოლეონს ყველგან საფრანგეთის პროვინციებში და პატარა ქალაქებში გაუზიარებია თავის მომხრე აგენტები და ურჩევს თურმე ხალხს, რომ ან თვითონ ის და ან იმის შვილი დააჯილდონ ისევ საფრანგეთის ტახტზე. არათუ პროვინციებში, თვითონ მერსალშიაც ბევრ ნაპოლეონის მომხრეებს ამოუყვიათ თავი. სხვათა შორის იქ არიან ახლა: გრ. პალიკაო (უკანასკნელი მინისტრი იმპერიისა), პერსინი, ნაპოლეონის მომხრე—მაკ—მაკონი ხომ მერსალის ჯარის წინამძღოლია ახლა, ძანრობერი და სხვა ბევრიც მერსალში არიან. ამათ გაუმართავეთ აქ თავის კლუბი, თავისუფლათ დაიარსებინ თურმე მერსალში და უნდათ თავისკენ ჯარი მიიხრონ. მრლენის პრინციც ამჟამად თავისუფლათ ცხოვრებენ საფრანგეთში, თუმცა კანონის ძალით, ისინი განდევნილი უნდა იყვნენ, და იმათი მომხრეები მერსალში არიან და ნაციონალური ძრების დეპუტატებთან აქვთ მოლაპარაკება იმაზე, თუ როგორ დააჯილდონ საფრანგეთის ტახტზე რომელიმე მრლენის პრინცივანი. მათი სიტყვით, თუ პარიჟის არეულება დაამთავრა მერსალის მმართველობამ (და ამას უყვევლია, აღრე თუ გვიან მოახდენს), მაშინ უთუოთ ისევ მონარხია დაფუძნდება საფრანგეთში და საფიქრებელია, რომ მრლენის პრინცი დააჯილდონ ტახტზე, რადგან იმას უფრო მოკეტებული მომხრეები ჰყავს.

— პომუენის „მთიცილოურს გაზეთში“ დაბეჭდილია შემდეგი დეკრეტები: აღმასრულებელმა კომისიამ გადაწყვიტა, რომ სამხედრო საქმეების დელეგატის (ქლოზრეს) თანამდებობა დროებით მოკლავს როსსელს მიენდოს. „მოკლავს ქლოზრე დაითხოვება სამხედრო საქმეების დელეგატისაგან. პომუენა თანხმად აღმასრულებელ უფლებისა, რომელმანც დაქვრა გადაუწყვიტა ქლოზრეს“. ამ წინადაც, ზემო მოყვანილი დეკრეტებიდან სჩანს, რომ ქლოზრე პომუენას გადაუყენებია და მის ნაცვლათ სამხედრო საქმეების გამგებლათ როსსელი დაუნიშნავს. ამბობენ, იმითად გადაყენესო, რომ იმას და დელეგატს ჩხუბი მოუვიდათ და ამ უკანასკნელს ახლა გაეღენა მიეცა პომუენაშიო. მეორე მხრით, იმასაც ამბობენ, ვითამც აღმობრავსისა და მრუბლევსის (ინსურგენტების ღენერლებს) ქალღალი შეგტანოსთ პომუენაში და თხოულობდენო, რომ ან ჩვენ უნდა ვიქნეთ და ან ქლოზრეო. ახალი სამხედრო საქმეების დელეგატის—როსსელის—განკარგულებით, იმ ჯარის უფროსათ, რომელიც ანიერთან არის დაყენებული, მრუბლევსი დაუყენებიათ.

— ზაზეთებში სწერენ, რომ მერსალის მმართველობასა და გერმანიას შუა კითილი განწყობილება არ არისო. ამის გამო, როგორც ამბობენ, 23 აპრილს შულ-ჟაგის და ფინანსის მინისტრი—ჰუიე ქერტიე—წასულან ჟრანკ-ჟურტიში, სადაც იმ დღესვე ბისმარკიც უნდა მისულიყო.

გერმანია

შმათერესი მორიგების პირობები, როგორც ჩვენ მკითხველმა იცის, საფრანგეთმა და გერმანიამ მერსალში შეჭრეს. შფრო დაწვრილებით პირობებზე ამ ორ სახელმწიფოების წარმომადგენლებს ამ ჟამათ ბრიუსელში აქვთ მოლაპარაკება. ეს დაბოლოებითი მოლაპარაკება, როგორც ვაზეთებში სწერენ, ძალიან გამძლეებულა, რადგან საფრანგეთის (მერსალის) მმართველობას გასჭირებია ყველა პირობების ასრულება; ეს პირობები მდგომარეობენ იმაში, რომ საფრანგეთს ამ თავითვე უნდა გადაეხდნა ხუთი მილიარდიამ 500 მილი-

ონი ფრანკი კონტრიბუცია და ერჩინა მერსალის ჯარი, რომელსაც მორიგების გათავებამდე დაჭერილი ჰქონდა ზოგიერთი საფრანგეთის მიწები და პარიჟის აღმოსავლეთის ფორტები. იმის გამოისობით, რომ საფრანგეთს ვერ შეუძლია შემოსენებული პირობების დროზე სისრულეში მოყვანა, თ. ბისმარკს შემდეგი მიწერილება მიუცია ღენ. ჟაბრიცისთვის, რომელიც საფრანგეთში ჩაყენებული გერმანიის ჯარის უფროსია: „ღენერალ ჟაბრიცის მიეცემა უფლება— მოსთხოვოს მერსალის მმართველობას, რომ დაგვიბრუნონ 1,400 გერმანიის ტყვეები, აგრეთვე ყველა ხომალდები, რომლიც ომიანობის დროს დაიჭირეს ფრანკუზებმა და დაჩქაროს მორიგების გათავება ბრიუსელში. ამას გარდა, რადგან კონტრიბუციას ფულები ვერაჯ არ გადაუხდიათ, ამის გამო იმ საფრანგეთის ადგილებში, სადაც გერმანიის ჯარი დგას, მოთანამდებო პირობათ ფრანკუზების მაგიერ ნემცები დაიყენებინ და ხალხისაგან რეკვიზიცია უნდა აიღოთ (ე. ი. ძალათ უნდა გადაახდევინოთ იმათ გერმანიის ჯარის სარჩოო). ეს მიწერილება იყო აპრილის 17-ს და აპრილის 21-ილამ კი გაქვს ცნობა, რომ საფრანგეთმა 19-ს გადაიხდა გერმანიის ჯარის სარჩენი ფული, 19 მილიონი ფრანკიო.

მსაპანი

პირველ ხანებში, როცა იტალიის პრინცი, ამედი, მოიწვიეს ტახტზე, მსაპანაში მშვიდობიანობა ჩამოვარდა. მაგრამ, როგორც იწერებინ ვაზეთებში, ახლახან აქა-იქ პროვინციებში და ქალაქებში ისევ უკმაყოფილობის ხმა ისმის თურმე. მანსაკუთრებით არ ემაღლიერებინ ახლანდელ მმართველობას რესპუბლიკელები და მუდამ დაუწყნარებელი მსაპანაში ძარლოს მომხრეები (კლერიკალები). ეს უკმაყოფილება რესპუბლიკური პარტიის წინამძღოლს—ძასტელარს— თვითონ მსაპანის კორტესებში გამოუცხადებია: აპრილის 23-ს იმას უთქვამს, რომ მსაპანის რესპუბლიკური პარტია ვერასოდეს ვერ მოთავსდება ახლანდელ მმართველობასთან და ყოველ ღონისძიებას იხმარს, რომ საეოიის პრინცი მსაპანის ტახტად გადაყენოსო; ამ სხდომაშივე, რესპუბლიკური პარტიის მხრით, ძასტელარმა ძორტესებში წინადადება შეიტანა, რომელშიაც აცხადებს, რომ საეოიის ღინასტამ დაჰკარგა უფლება მსაპანის ტახტზე ჯდომისაო.

იტალია

იტალიის მმართველობას მოსეღია ამბავი, რომ რამდონსამე ქალაქში არეულობის მოხდენას აპირებენო. სხვათა შორის ძლორენციაში ამზადებდენ თურნე დემონსტრაციას 1849 წლის რევოლიუციის სადღესასწაულოთ; მაგრამ მმართველობას თავიდავე თადარიგი მოუხდენია (ჯარები დაუშვადებია) და ამის გამო არსად არავითარი არეულობა არ მოხდარა.

— რომში იტალიის მმართველობას შეუდგენია კამისია, რომლის დანიშნულება ის არის, რომ ეს ქალაქი ისევ გაამაგროს, რომ მტერმა ვერაფერი ვერ დააკლოს. ამ კამისიას გადაუწყვეტია, რომ რომის გარშემო ისეთივე 23 ფორტი (პატარა ციხეები), უნდა ავაშენოთ, როგორც პარიჟის გარეშემო არისო.

ოსმალეთი

ძასტანტინოპოლიდამ იწერებინ, რომ, ერთი ამერიკელი აფიცრის ზედამხედველობით, ამ ქალაქში ისეთ ტორპედოს (სიმაგრეს) აშენებენ, რომელიც სრულიად დაიცავს ბოხფარს და ღარდანელსაო.

ამ კვირის ტელეგრაფები

პარიჟი, 4 მაისს. მერსალის ჯარები პარიჟის თხრილების წინ დგანან. პომუენას არეულობის ეშინია.

მერსალი, მანერის ფორტში მერსალის ჯარებმა 60 ზარბაზნი ნახეს.

პარიჟი, 5 მაისს. მანდომის კოლონა და ტიერის სახლი დაანგრის.

— მონვალერიანდამ საშინლათ დაუშინეს ზარბაზნები პარიჟსა.

— მერსალის ჯარი ბალიოს კარებთან უკუაქციეს.

პარიჟი, 7 მაისს. მერსალის ჯარი დასცემია ნეილის, მაგრამ ინსურგენტებს უკუუქციეთ.

— მალიოს კარებს ზარბაზნები დაუშინეს.

— მერსალის ჯარი მიადგა ბისეტრის ფორტს.

ნარკვი

წარსული თვის 20-სა, საღამოს ცხრა საათზე, პეტერბურღში, ერთ თვამეტ წლის უნივერსიტეტის სტუდენტს ექვს ლულიანი რევოლვერით მოუკლეს თავი. იმის ოთახში უნახავთ პატარა ქალღალი, რომელზედაც ეწერა, რომ მე ჩემი ნებით ვიკლავ თავსაო, ღიღინანია მინდობა ბოლო მომეღო ჩემი სიცოცხლისთვის, მაგრამ ღღემდი ვერ მოვებრახეო. ტყეა პირდაპირ შუბლში აქვს თურმე მოხვედრილი და ტენში გაჩერებულა. ძაცმა არ იცის—რა მიზეზმა და რომელმა გაჭირებამ მიიყენა საწყალი ახალგაზდა სტუდენტი იქამდი, რომ გააბედინა ამ „ტკბილი“ წუთისოფლის მოშორება..

მერსალის მმართველობის პროკურორმა—მარონმა—იუსტიციის მინისტრს დათხოვების ქალღალი მისცა, რომელშიც სხვათა შორის ეს პათოსანი კაცი შედეგ სიტყვებს ამოხს: „შუ. მინისტრო, უმორჩილესად ვთხოვ განმთავისუფლოთ რესპუბლიკის პროკურორის თანამდებობისაგან. როგორც მოსამართლემ, მე არ უნდა მივიღო მხედველობაში ჩემი პოლიტიკური აზრები, და არ შემიძლია ამ ურთიერთშორისი ომის დროს რიგინი მმართლმსაჯველი ვიყო. ძანონი თხოულობს ჩემგან, რომ გავერიო ამ ბრძოლაში და ვსდევნო ის მოქალაქეები, რომელთაც ჩემი სინიღისი ბრალდებულათ არა სთვლის, რადგან ისინი პირველი სისხლის ღვრის მოსპობასა და შერიგებას თხოულობენ. ლუი მარონი.“

თავის სურვილისდა მიუწყენელათ რომ პარიჟის აჯანყებულები არ აპირებენ დაშვიდებებს, ის გვიმტკიცებს, რომ ამ ჟამათ თვითონ პარიჟის ქუჩებს და სახლებს ამარებენ ისინი, იმ განზრახვით, რომ, თუ ფორტები წავგროვეს მერსალის ჯარებმა, მაშინ აქ გაეგრძელებთ ბრძოლასაო. ხუთასზე მეტი ბარიკადები გაუმართავთ პარიჟის ქუჩებში აჯანყებულებს, და ეს ბარიკადები უწინდელ ბარიკადებს კი არა ჰგავს თურმე: უწინ მარტო ურბებს, ომინიუსებს და სახლებიდან გადმონაყარ მებელს დაყრიდნენ ქუჩებზე და ამ წინადაც ერთი ქუჩის პირიდან მეორემდი კედელს გაიყვანდენ. აჯანყებულები ერთი მხრით დადებოდნენ, მმართველობის ჯარები მეორე მხრით, და შეიქნებოდა ბრძოლა. ახლა კი მიწის, ფართე ბარიკადები გაუმართავთ ქუჩების თავში და ბოლოში; ასე რომ მთელი ქუჩა იმათ ხელში იქნება. ბარიკადები ისე ფართეა თურმე, რომ ზედ ზარბაზნებს აწყობენ; წინ თხრილებია გაყვანილი, ახლოს რომ არ შეეძლოს მტერს მიღვობა, და წამლით გატენილი მინები.

წარსულ თვეში ერთხელ კიდევ შეუტანიათ ინგლისის პარლამენტში წინადადება, რომ ქალღმცოდნეებს დეპუტატების ამორჩევის უფლებაო; მაგრამ ეს ბრძანის ბილი პარლამენტს არ მიუღია: ექვსის კრის დროს 220 პარლამენტის წევრს გამოუცხადებია—არ უნდა მიეცესო და 157 კი დათანხმებულა. ამ ათი ან თუთხმეტი წლის სინეთ ამისთანა წინადადება რომ შეეტანათ ინგლისის პარლამენტში, როგორც ჩვენში იტყვიან, „კვირისა“ დასცემდენ და ახლა კი ხუთ კაცში მხოლოთ სამი არ არას ამის თანხმა.

ამერიკულ ვაზეთებში სწერენ, რომ 1872 წელს რესპუბლიკის ახალი პრეზიდენტის ამორჩევა იქნებოა, (ახლა ღენერალი მანტია ამერიკის შტატების პრეზიდენტათ). სხვა კანდიდატებთ შორის, ერთი ქალიც ჰყავთ თურმე მხედველობაში და ბევრ მსურთ იმის ამორჩევა რესპუბლიკის პრეზიდენტათ. ეს ქალი—მისტრის მუდგელია; ამჟამათ ის სცემს ერთ კვირის ვაზეთს, რომელსაც ზედ აწერია: „პროგრესი! აზრის თავისუფლება და შეუფიწროებელი ცხოვრება რომელიც მუდამ იმას ქადაგობს, რომ ქალებსაც ყველა ის უფლებები უნდა მიეცეს, რაც კაცებსა აქვთო. ზაზეთები ამბობენ, რომა თუ მისტრის მუდგელი, ხმის უმეტესობით, ამორჩიეს პრეზიდენტათ, ძონგრესს წარუდგენ ამ ხალხის ამორჩევას დასამტკიცებლათო.

ინგლისურს ვაზეთებში ერთი შესანიშნავი შემთხვევაა აწერილი: ერთ 17 წლის ახალგაზდა ქალს 25 თებერვალს დასძინებია და 12 მარტამდი არ გამოუღვიძია. ამ ხანის განმავლობაში მხოლოთ ერთხელ, 28 თებერვას, გამოვიღვია ადგა, ლოგინიღმ და ორი სუხარი შესქამოა. იმ წამზე ეს ქალი ბიცოლასთან წაყვანათ, მაგრამ გზაზე უცრათ ხელახლავ დაძინებია. მქიმევი მოღიან თურმე ამ ქალის სანახავათ, სწამლობენ, მაგრამ ვერას ვზით ვერ გამოუფხიზლებიათ. პირველათ დაძინების წინეთ ამ ქალს ხმა-მალღა ლაპარაკი მოსვლია ერთ ყმაწვილ კაცთან, რომელსაც სილა შემოუტარეს იმისთვის და ამ ამის მეოთხე საათის შემდეგ ძილში ჩავარდნილა.

გიგლიოგრაფიული ცნობა

სიტყვანი და მოძღვრებანი, თქმული იმერეთის ეპისკოპოსის გაბრიელის მიერ, დაბეჭდილი მეორეს გამოცემით. რომელი არის შევსებული 73 ახლითააქალაგებითა, ისყიდებინ: თფილისში, სასულიერო სემინარიაში ი. ზოგებაშველისას, და ალადათოვის წიგნების მალაზიაში, მუთათისში—თვით ეპისკოპოსის სახლში. შასი ეგზემპლარისა სქელ ქალღალზედ დაბეჭდილის ორი მანეთი, თხელზედ—მანეთნახევარი.

ალადათოვის მალაზიაში ისყიდება

გავშვების მოკლა

ღარიგება ყმაწვილების მოვლისა— თხზულება ინგლისის კოროლევის ღოქტორის ძომბისა.

ფასი ათი რაური

„ქრებული“

მისამე ვიზნი

შინაარსი: „ქრებულის“ დანიშნულებაზე.—მოთხრობა—რაზე მოუვიდა ჩხუბი ივან ივანის ივან ნიკოლოზისანს (ნ. ბოგოლისა)—ჩემო მკვლელო! ვიცო, ვიცო... (ღექსი***-სა).—ზოლეს კაცების ომები გერმანიაში (ბორენსი)—ღენედამ“ (ღექსი***-სა).—საზოგადო საქმეები: ახალგაზდობის აღზრდა (ნ. სკანდელისა).—ძირტიკა და იმის მნიშვნელობა ღიტერატურაში (ნ. სკანდელისა).—ღამატებაში: ზულიგერის მოგზაურობა.